

Bibeln i politiken: Ett växande forskningsfält

HANNA STENSTRÖM
Enskilda Högskolan Stockholm
hanna.stenstrom@ehs.se

INTRODUKTION

”Bibeln i politiken” är ett växande exegetiskt forskningsfält. Det finns också forskning i andra akademiska discipliner som visar hur Bibeln på olika sätt tolkas och brukas i politiska sammanhang. Jag ska i denna artikel presentera ”Bibeln i politiken” som ett exegetiskt forskningsområde med exempel från bland annat de föreläsningar vid de exegetiska dagarna 2021 som publicerats i detta nummer av *SEÅ*. Jag inkluderar också exempel på studier av ”Bibeln i politiken” från andra akademiska discipliner.

Det finns två skäl till att jag inte håller mig till exegetiken utan också tar exempel från andra akademiska discipliner. Det första är att den som är intresserad av forskning om ”Bibeln i politiken” inte har anledning att enbart ta del av forskning inom en viss disciplin. Det andra är att jag hoppas att denna artikel kan inspirera mina exegetkollegor att ta del av forskning från andra discipliner om ”Bibeln i politiken” när de utvecklar exegetisk forskning på området.

VAD ÄR ”BIBELN”?

Temat är ”Bibeln i politiken” men vad är då ”Bibeln”? Frågan kan verka konstig men svaret är faktiskt inte självklart.

För det första innehåller ”Bibeln” olika skrifter i en judisk respektive en kristen bibel. Olika kristna kyrkor inkluderar dessutom olika skrifter

i Bibeln. Framförallt räknas inte de texter som i Bibel 2000 kallas ”Tillägg till Gamla testamentet” in i Bibeln i alla kyrkotraditioner. I luthersk tradition räknas de in men har lägre status och betydelse än de andra skrifterna. Forskning om ”Bibeln i politiken” handlar i praktiken om hur skrifter som i en viss kontext räknas som ”Bibeln” används i politiska sammanhang.

För det andra kan ”Bibeln” syfta på specifika bibliska texter, motiv, tankar, begrepp, gestalter, platser osv. – i princip på allt som finns i Bibeln. Studiet av ”Bibeln i politiken” är då ett studium av olika typer av bibelreferenser och bibeltolkningar i exempelvis politiska debatter. Det kan vara bibelcitrat, anspelningar på bibeltexter, användning av bibliska gestalter men det kan också vara så att en viss tolkning av ett bibelord eller en bibelberättelse, gestalt etc. formuleras som del av en politisk argumentation.

Till exempel visar Andrew Mein hur berättelsen om David och Goliat samt gestalterna ”David” respektive ”Goliat” användes i politisk propaganda under första världskriget, samt också en annan berättelse – liknelsen om den barmhärtige samariern (Luk 10:25–37).¹ Den sistnämnda är även central i Karin Neutels artikel om Bibelns roll i nord-europeisk migrationspolitik.² Där handlar det om hur berättelsen tolkas och används för att styrka en viss politik i en text av en nutida svensk politiker, Mattias Karlsson (SD).

För det tredje kan ”Bibeln” också syfta på Bibeln som helhet. ”Bibeln” kan, till exempel, beskrivas som en grundval för vår kultur, något som också blir tydligt i Neutels resonemang.³

Utöver detta kan studier av ”Bibeln i politiken” visa hur referenser till ”Bibeln” – i den andra meningen ovan – i praktiken många gånger

¹ Andrew Mein, ”Biblical Scholarship and Political Propaganda in First World War Britain”, *SEÅ* 87 (2022): 52–72.

² Karin Neutel, ”The Bible in Migration Politics in Northern Europe”, *SEÅ* 87 (2022): 85–105.

³ Neutel, ”Bible in Migration”.

inte bara förhåller sig till själva bibeltexterna. Medvetet eller omedvetet kan också den som tolkar och brukar Bibeln förhålla sig tolkningar och bruk av texterna eller av bibliska gestalter, till exempel genom att anspela på allmänt kända förståelser av Jesus och hans budskap. Neutel visar till exempel hur Mattias Karlsson förhåller sig till tidigare tolkningar av berättelsen om den barmhärtige samariern (tolkningar han vänder sig mot) minst lika mycket som till texten.⁴ Även det bibelbruk som analyseras i Meins artikel visar sig färgat av hur texter samt bibliska gestalter tolkats och använts tidigare i historien.⁵

VAD INGÅR I ”BIBELN I POLITIKEN”?

Exegetisk forskning om ”Bibeln i politiken” är ett delområde inom ett växande exegetiskt forskningsfält: studiet av bibelreception.⁶ Att vidga intresset från kyrkliga bibeltolkningar samt bibelreception i kulturen – skönlitteratur, film, bildkonst etc. – till politiken är en relativt ny utveckling som först under senare år börjat märkas i svensk forskning. Att de exegetiska dagarna 2021 ägnades åt ”Bibeln i politiken” kan där-

⁴ Neutel, ”Bible in Migration”, 94–102.

⁵ Mein, ”Scholarship and Propaganda”, 53.

⁶ Litteraturen om exegetisk receptionsforskning som diskuterar dess teorier och metoder är idag så omfattande att det är omöjligt att ge en uttömmande presentation med referenser. Samma gäller för de studier av specifika material som finns i monografier, samlingsvolymen eller artiklar. Jag väljer därför att bara nämna en relativt ny samlingsvolym som både introducerar området och ger konkreta exempel, nämligen Emma England och John W. Lyons (red.), *Reception History and Biblical Studies: Theory and Practice* (LHBOTS, 615; London: T&T Clark, 2015). För introduktioner på svenska, se exempelvis Birger Olsson, ”Att läsa Bibeln tillsammans med de döda: Om svensk receptions kritik på 2000-talet”, *SEÅ* 73 (2008): 143–159, samt metodelarna till följande två svenska avhandlingar, som ger exempel på exegetiskt arbete med bibelreception: Stefan Klint, *Romanen och evangeliet: Former för Jesusgestaltning i Pär Lagerkvists prosa* (Skellefteå: Norma, 2001), 20–48; Lina Sjöberg, *Genesis och Jernet: Ett möte mellan Sara Lidmans Jernbaneepos och Bibelns berättelser* (Hedemora: Gidlunds, 2006), 16–22.

för ses som ett tecken på att detta forskningsområde nu har plats också i svensk exegetik.

Forskning om ”Bibeln i politiken” är, som Brenner-Idan, Mein och Neutel visat, framför allt forskning om hur Bibeln används i det offentliga samtalet, särskilt i politisk debatt.⁷ Det som studeras kan vara debattinlägg, valtal eller propagandaskrifter, men också bruk av Bibeln i en viss politikers tänkande eller i formulerandet av politiska ideologier.

Forskning om ”Bibeln i politiken” är, som annan receptions-forskning, inte forskning som bedrivs utifrån ett visst teoretiskt perspektiv eller med en viss specifik metod. Inom receptionsforskningen har flera olika teoretiska perspektiv och metoder utvecklats, ofta i dialog med andra discipliner. Återigen tjänar Brenner-Idan, Mein och Neutel som bra exempel på detta – artiklarna synliggör också bredden i val av material och frågeställningar. ”Bibeln i politiken” är alltså ett exegetiskt forskningsområde som definieras utifrån sina frågeställningar och utifrån vilket material som behandlas.

BIBELNS ROLL OCH FUNKTION I MODERNA, POSTMODERNA, SENMODERNA OCH POSTSEKULÄRA SAMHÄLLEN

Bibelns texter skrevs i förmoderna samhällen där ”politik” och ”religion” inte var skilda sfärer i samhället utan fullt integrerade med varandra. En stor del av tolkningshistorien ägde också rum i förmoderna samhällen där formuleringar som ”religion *och* politik” eller ”Bibeln *och* politiken” inte riktigt passar in och där tal om ”Bibeln i politiken” skulle väckt undran. Hur skulle Bibeln kunna vara någon annanstans än ”i” politiken i ett samhälle där religion och politik inte betraktades som skilda sfärer utan förstods som sammanvävda dimensioner av samhället, av en enda verklighet? Studiet av ”Bibeln i politiken” är därför i praktiken ofta

⁷ Athalya Brenner-Idan, ”Bible, Theology, and Politics in Times of Pandemics”, *SEÅ* 87 (2022): 28–51; Neutel, ”Bible in Migration”; Mein, ”Scholarship and Propaganda”.

studier av hur Bibeln tolkas och används i *moderna* samhällen, samt i processer där moderniteten och moderna samhällen formades.

Kännetecknande för ”moderniteten” och ”moderna samhällen” är att ”religion” blir en sfär i samhället skild från ”politik” – religion är och bör vara en *privatsak*. Då blir det möjligt att tänka att ”religionen” och något som hör religionen till, till exempel Bibeln (eller Koranen eller andra religiösa urkunder), kommer in i politiken *utifrån*. Detta innebär att material för studiet av ”Bibeln i politiken” främst hämtas från nutid, samt från 1800- och 1900-talet – möjligen också från sent 1700-tal. De hämtas ofta från ”moderna” (västerländska) samhällen, även om de också självklart kan hämtas från alla samhällen jorden runt, i nutid och nära förflutet, där kristendom och/eller judendom finns.

Samtidigt bör sägas att studier av ”Bibeln i politiken” också kan ägnas åt bibeltolkningar och bibelbruk med politiska dimensioner i förmodern tid, så länge dessa studier görs med full medvetenhet om att en då studerar samhällen där religion och politik inte var två skilda sfärer.⁸ Senare i denna artikel presenteras till exempel begreppet ”den radikala Bibeln”, som syftar på nutida politiskt radikala bibeltolkningar, men som har en förhistoria i radikala judiska och kristna rörelser genom historien.

Material för studiet av ”Bibeln i politiken” är ofta texter eller framställningar i andra medier som är del av politisk debatt eller annat politiskt arbete. Detta förutsätter att det finns en offentlighet där människor deltar i samtalet med till exempel debattinlägg, böcker, tidningsartiklar, genom sociala medier eller olika former av politiskt arbete. Eftersom denna offentlighet växt fram som en del av moderniteten blir

⁸ Se exempelvis Arne Rasmusson, ”Kyrkan och kampen för ett bättre samhälle: En alternativ historia”, *STK* 2 (2020): 173–199, som behandlar radikala kristna rörelser i historien och deras arbete för ett bättre samhälle. Fokus ligger här på deras teologier samt deras religiösa, sociala och politiska praktik, inte på bibeltolkning och bibelbruk, men det borde vara möjligt att bygga vidare på detta, hitta exempel på deras bibelbruk och studera dem i exegetisk forskning om ”Bibeln i politiken”.

studier av ”Bibeln i politiken” oftast även av detta skäl studier av Bibelns roll i moderna samhällen.

Förändringar som begreppen *postmodernt* eller *senmodernt* samhälle vill fånga in gör dock inte studiet av ”Bibeln i politiken” mindre relevant eller möjligt. Sådana studier kan snarare bidra till att förstå dessa förändringar. Samtidigt kräver ett kvalificerat studium av ”Bibeln i politiken” i samhällen som kan kallas postmoderna eller senmoderna att exegeten förvärvar kunskap om dessa förändringar och om begrepp som används för att förstå dem från sociologi och andra samhällsvetenskaper.⁹ Dessutom präglas moderna samhällen ofta av sekularisering. Studiet av ”Bibeln i politiken” kan därför vara ett studium av bibelbruk i sekulariserade samhällen.

Idag talas dock, också i Sverige, om ”religionens återkomst” eller ”nya synlighet” och om samhällen som är eller är på väg att bli ”post-sekulära”.¹⁰ Ett ”postsekulärt samhälle” är, starkt förenklat, ett samhälle där religion – religiösa företrädare, individer, organisationer, praktiker och föreställningar etc. – spelar en allt större och tydligare roll utan att en specifik religion har företräde eller fungerar samhällsbärande. I stället finns många olika religiösa röster och aktörer i en pluralistisk offentlighet. Studier av ”Bibeln i politiken” i postsekulära samhällen kan därför inkludera debattinlägg av biskopar, rabbiner eller andra officiella företrädare för en religiös tradition i ett samhälle där de framträder som

⁹ För introducerande översikter, se till exempel David Lyon, *Postmodernitet* (övers. Sven-Erik Torhell; Lund: Studentlitteratur, 1998) eller Zygmunt Bauman, *Postmodernity and Its Discontents* (Cambridge: Polity, 1997) om postmodernitet, eller Anthony Giddens, *Modernitet och självidentitet: Självet och samhället i den senmoderna epoken* (Göteborg: Daidalos, 1999) om senmodernitet; se också Per Månson (red.), *Moderna Samhällsteorier: Traditioner, riktningar, teoretiker* (Lund: Studentlitteratur, 2015).

¹⁰ För en grundläggande introduktion med referenser för vidare läsning, se Hanna Stenström, ”Inledning”, i idem (red.), *Religionens offentlighet: Om religionens plats i samhället* (Skellefteå: Artos, 2013), 7–24 (särskilt 8–9); samt Anders Bäckström, ”Att leva i en post-sekular tid – vad menas med det?”, *Svensk kyrkotidning* 13 (2012): 433–437.

röster bland många i debatten på en offentlig arena och inte har tolkningsföreträde. Studiet kan också inkludera bibelbruk av aktörer som inte framträder som kristna eller judar, utan använder bilder, gestalter och berättelser ur Bibeln som del av en argumentation, till exempel för att dessa utgör del av ett allmänt känt kulturarv. I denna typ av studier blir teoribildningar i bland annat religionssociologi om ”det postsekulära samhället” viktiga för exegetens arbete med att förstå den kontext där detta bibelbruk äger rum.

Samtidigt som forskning om ”Bibeln i politiken” har god potential att belysa bibeltolkning i ett ”postsekulärt samhälle” bör dessa studier ta en möjlig invändning i beaktande: kan inte bruket av Bibeln i politisk debatt också vara ett tecken på sekularisering? Det senare hävdas exempelvis av Stefan Klint, som menar att bibelbruk i offentligheten – han tänker här dock på litteratur och kulturliv – är ett tecken på sekulariseringen i Sverige.¹¹ Enligt Klint är det sekulariseringen som gör att många människor känner sig fria att tolka och bruka Bibeln som de själva vill, det vill säga utan att förhålla sig till någon kyrklig tolkningstradition.

NÅGRA NÄRLIGGANDE EXEGETISKA FORSKNINGSFÄLT

Exegetiken har under de senaste decennierna integrerat *maktkritiska* perspektiv i såväl forskning om historiska förhållanden i de kontexter där bibeltexterna skrevs som i kritisk reflektion om den exegetiska forskningens och om forskarens identitet och uppgift. Bruket av dessa perspektiv gör tydligt att Bibelns texter präglas politiska förhållanden och strukturer i de kontexter där texterna växte fram samt att all bibeltolkning – även forskning med objektivitetsambitioner – färgas av de samhällsförhållanden där tolkningen sker samt av bibeltolkarens egna förutsättningar och värderingar. De sannolikt mest betydelsefulla av dessa kritiska maktperspektiv har för exegetikens del varit feministisk

¹¹ Stefan Klint, *Romanen och evangeliet: Former för Jesusgestaltning i Pär Lagerkvists prosa* (Skellefteå: Norma, 2001), 196–197.

forskning och bredare genusforskning, samt forskning med imperiekritiska och postkoloniala perspektiv.¹²

Dessa maktkritiska perspektiv är i någon mening studier av ”Bibeln i politiken”, men det är inte den betydelsen ”Bibeln i politiken” har getts i denna artikel. Istället nämns dessa fält som relevanta för studier av ”Bibeln i politiken”, som alltså kan (men inte måste) integrera maktkritiska perspektiv i analysen av materialet. De kan också integreras i den viktiga kritiska självreflektionen som nu kort kommer att nämnas.

BIBELFORSKARENS SJÄLVREFLEKTION

I samtliga tre artiklar skrivna av Brenner-Idan, Mein och Neutel förenas studiet av ”Bibeln i politiken” med kritisk självreflektion. Mer specifikt reflekterar dessa forskare över både sin egen roll och över exegetens uppgifter och ansvar mer generellt, i förhållande till samhället, akademien i stort eller religiösa gemenskaper och organisationer. En sådan kritisk reflektion över den egna forskningspraktiken, samt över exegeters uppgifter och ansvar generellt är idag ofta en integrerad del av exegetisk forskning,¹³ och detsamma gäller ”Bibeln i politiken”.

¹² Litteraturen på fältet feministisk exegetik och bredare exegetisk genusforskning är omfattande. För några aktuella referensverk, se Susanne Scholz (red.), *The Oxford Handbook of Feminist Approaches to the Hebrew Bible* (Oxford Handbooks; Oxford: Oxford University Press, 2021); samt Benjamin H. Dunning (red.), *The Oxford Handbook of New Testament, Gender, and Sexuality* (Oxford Handbooks; Oxford: Oxford University Press, 2019). Om imperiekritisk och postkolonial exegetik finns också en omfattande litteratur. För goda översikter, se till exempel Stephen D. Moore, *Empire and Apocalypse: Postcolonialism and the New Testament* (Bible in the Modern World, 12; Sheffield: Sheffield Phoenix, 2006); Rasiah S. Sugirtharaja, *Exploring Postcolonial Biblical Criticism: History, Method, Practice* (Chichester: Wiley & Blackwell, 2012).

¹³ Även här är litteraturen idag alltför omfattande för att ge en heltäckande bild. I stället kan här konstateras att frågorna om exegeternas ansvar nu även kommit med i en svensk lärobok i Nya testamentets exegetik: Samuel Byrskog, ”En hermeneutisk medvetenhet”, i *Jesus och de första kristna: Inledning till Nya testamentet*, red. Dieter

Studiet av ”Bibeln i politiken” ligger också nära de forskningshistoriska arbeten som i högre grad än tidigare forskningshistoriska verk synliggör och diskuterar bibelforskningens och bibelforskarnas relation till det samhälle där de verkar, oavsett om den relationen är medveten eller omedveten.¹⁴

NÅGOT OM RELATIONEN TILL KRISTNA OCH JUDISKA RELIGIÖSA GEMENSKAPER

Forskning om ”Bibeln i politiken” erbjuder goda möjligheter för forskare som vill att exegetisk forskning ska vara genuint sekulär (nedan nämns James Crossley som ett exempel) och inte medvetet eller omedvetet tjäna religiösa gemenskapers intressen, men som samtidigt vill att deras forskning ska handla om hur Bibeln faktiskt angår levande människor idag och i historien – på gott eller på ont. Studiet av ”Bibeln i politiken” kan också medvetandegöra medlemmar av religiösa gemen-

Mitternacht och Anders Runesson (Stockholm: Verbum, 2006), 40–41. Därmed framstår detta som något för studenterna lika grundläggande att känna till som ”tvåhällshypotesen” inom evangelieforskningen eller de viktigaste förändringarna i forskningen om evangelierna, Jesus och Paulus. I introduktionen nämns bland annat att genusforskning och postkolonial forskning bidragit till ”en större känslighet för exegetens moraliska ansvar för sitt tolkningsarbete” (41). I läroboken ingår också avsnitt om postkolonial exegetik (475–481) med litteraturhänvisningar och exempel på texttolkning, samt ett exempel på feministisk exeges (465–474).

¹⁴ För några exempel, se till exempel Susannah Heschel, *The Aryan Jesus: Christian Theologians and the Bible in Nazi Germany* (Princeton: Princeton University Press, 2008); Stephen D. Moore och Yvonne Sherwood, *The Invention of the Biblical Scholar: A Critical Manifesto* (Minneapolis: Fortress, 2011); Halvor Moxnes, *Jesus and the Rise of Nationalism: A New Quest for the Nineteenth-Century Historical Jesus* (London: Tauris, 2012); James Crossley, *Jesus in an Age of Neoliberalism: Quests, Scholarship, and Ideology* (Durham: Acumen, 2013); James Crossley, *Jesus in an Age of Terror: Scholarly Projects for a New American Century* (London: Routledge, 2014), eller Mein, ”Scholarship and Propaganda”, som också är ett bra exempel på hur studiet av historien kan ge underlag för självreflektion i nuet.

skaper om bibelbruk de aktivt bör ta ställning mot, till exempel anti-semitiska bibeltolkningar.

I Meins artikel blir till exempel flera bibelforskares dubbla roller som både historiska forskare och präster synliggjorda och diskuterade.¹⁵ Ett annat exempel är hur Neutel fokuserar på hur en Sverigedemokratisk politiker hävdar sin rätt att vara med i Svenska kyrkan, trots att han själv inte identifierar sig som troende och dessutom är kritisk mot den hållning denna kyrkas ledning har i frågor om migration och flyktingar.¹⁶ Neutel pekar därmed på behovet av fortsatta studier av de bibelargument som Svenska kyrkan och den ekumeniska rörelsen i Sverige faktiskt använder sig av som stöd för den linje Karlsson kritiserar. Ett sista exempel är Brenner-Idan, vars position blir speciell, då hon så tydligt skriver att hon själv är sekulär jude samtidigt som hon ser det som ytterligt viktigt att exegeter som är troende och praktiserande inom en religiös tradition använder sina kunskaper om vad bibeltexter och deras tolkningar i traditionen säger, och att de gör på ett sådant sätt att de som är troende och praktiserande kan skapa en teologi om pandemin som till exempel kan hjälpa till att motivera att troende solidariskt låter sig vaccineras.¹⁷

CENTRALA BEGREPP

I exegetiska studier av "Bibeln i politiken" har vissa begrepp etablerats, som ger en bild av vad forskning om "Bibeln i politiken" handlar om. Jag utgår här från James Crossleys sammanställning i boken *Harnessing Chaos*,¹⁸ där han redogör för begreppen "den kulturella Bibeln" (eng. "the Cultural Bible"), "den liberala Bibeln" (eng. "the Liberal Bible"),

¹⁵ Mein, "Scholarship and Propaganda".

¹⁶ Neutel, "The Bible in Migration Politics".

¹⁷ Brenner-Idan, "Bible, Theology, and Politics".

¹⁸ James Crossley, *Harnessing Chaos: The Bible in English Political Discourse Since 1968* (LNTS, 506; London: Bloomsbury 2016), 10–19.

”den nyliberala Bibeln” (eng. ”the neo-Liberal Bible”) och ”den radikala Bibeln” (eng. ”the Radical Bible”). Det bör här påpekas att begreppen används om tolkningstraditioner som forskare identifierat – inte om tolkningstraditioner jämförbara med traditionellt religiösa, som till exempel ”rabbinsk bibeltolkning” eller ”luthersk bibeltolkning”. Begreppen är inte heller exempel på en viss vetenskaplig teori eller metod. Samtidigt betonar Crossley att begreppen visar på olika förståelser av Bibeln som alla gör anspråk på att säga någon om vad Bibeln ”verkligt betyder”.¹⁹ De används i forskningen för att visa hur Bibeln kunnat tolkas och få avgörande betydelse även i sekulariserade moderna samhällen, och är tänkta att representera former av politisk bibeltolkning som finns i både kristna och judiska versioner, men också i sekulära människors förståelse av Bibeln och av vad som är centralt i dess budskap.

”Den kulturella Bibeln”

Det första begreppet är ”the Cultural Bible”, eller ”den kulturella Bibeln”. Det myntades av historikern Jonathan Sheehan i *The Enlightenment Bible* och används ibland i en ganska öppen mening.²⁰ Det syftar då på att Bibeln också i sekulariserade länder som Sverige lever kvar som en del av *det allmänna kulturarvet*. Men såväl Sheehan som Crossley använder det också i en mer specifik betydelse, som benämning på en förståelse av Bibeln med tydligt politiska dimensioner. Begreppet är till exempel högst relevant för att förstå det bibelbruk Neutel beskriver.²¹

”Den kulturella Bibeln” växte fram under upplysningstiden och utvecklades som del av moderniteten i kristet präglade länder i Europa. Under denna tid började Bibelns auktoritet som gudomlig uppenbarelse

¹⁹ Crossley, *Harnessing Chaos*, 10.

²⁰ Jonathan Sheehan, *The Enlightenment Bible: Translation, Scholarship, and Culture* (Princeton: Princeton University Press, 2005); se också Crossley, *Harnessing Chaos*, 10–12. Båda ger belysande exempel.

²¹ Neutel, ”The Bible in Migration Politics”.

ifrågasättas. I länder som England och (nuvarande) Tyskland omformulerades Bibelns auktoritet. Bibeln började exempelvis ses som en *religiös klassiker*, ett värdefullt *historiskt dokument* eller en *källa till moralisk vägledning*.

Bibelns auktoritet omdefinierades också så att Bibeln kom att betraktas som den egna kulturens grundläggande dokument – själva kulturens grundval.²² ”Den kulturella Bibeln” hör därmed nära samman med forandet av *nationell identitet*, vilket ger den en tydligt politisk funktion. Mer specifikt kan den Bibel det handlar om kan vara en viss översättning, till exempel den tyska Lutherbibeln eller den engelska King James Version, vilket understryker att denna förståelse av Bibeln kopplas till både nationell identitet och kristendomen.²³

”Den liberala Bibeln”

Det andra begreppet är ”the Liberal Bible” eller ”den liberala Bibeln”. Det myntades av exegeten Yvonne Sherwood. Begreppet syftar på ett sätt att förstå Bibeln som också det har rötter i 1700–1800-talen och i den framväxande moderniteten. Även om Sherwood själv har använt begreppet i studier av nutida material – till exempel George W. Bushs bibeltolkningar – används begreppet ofta mer allmänt i studiet av bibelreception, då inte minst i studier av ”Bibeln i politiken”.²⁴

”Den liberala Bibeln” innebär att Bibeln anses stödja de värden som är centrala i moderniteten och i liberala demokratier – till exempel samvetsfrihet och mänskliga rättigheter. Bibeln förstås som själva grunden för – ursprunget till – den moderna demokratins värderingar. Bibeln kan därmed bidra till forandet av identitet för dem som identifierar sig med dessa värderingar men också till skapandet av bilder av

²² Sheehan, *The Enlightenment Bible*, se särskilt ix–xi, 219–221.

²³ Sheehan, *The Enlightenment Bible*, 223, 258.

²⁴ Se Crossley, *Harnessing Chaos*, 12–15, för referenser till relevanta verk av Yvonne Sherwood, till exempel Yvonne Sherwood, *Biblical Blaspheming: Trials of the Sacred for a Secular Age* (Cambridge: Cambridge University Press, 2012).

”den Andre” som inte har Bibeln som auktoritet utan till exempel Koranen, och därmed antas inte kunna dela dessa värderingar.²⁵

Crossley och Sherwood betonar att företrädare för denna förståelse av Bibeln ofta uttrycker sig vagt om vad Bibeln säger och bygger på en selektiv bibelläsning. I praktiken reduceras ”Bibeln” till några goda principer och texter som stöder dessa.²⁶ Svåra bibeltexter som inte passar in i det liberala demokratiska projektet hamnar därmed ofta i skymundan, till exempel visionerna om dom och straff i Nya testamentets apokalyptiska texter, inklusive en del evangelietexter.

”Den nyliberala Bibeln”

Det tredje begreppet, som är Crossleys eget, är ”the neo-Liberal Bible”, eller ”den nyliberala Bibeln”. Begreppet kan syfta på två saker. Den första är det som är centralt i flera av Crossleys verk, nämligen bibeltolkningar och bibelbruk som uttrycker nyliberala värderingar. Det andra är när Bibeln blir en *vara på en marknad* – eller snarare när biblar blir det. Bokförlag kan till exempel ge ut biblar som riktar sig till olika grupper, som flickor eller soldater eller förlovade par.²⁷

”Den radikala Bibeln”

Det fjärde begreppet är ”the Radical Bible”, eller ”den radikala Bibeln”. Även detta tycks vara Crossleys eget begrepp, även om det han skriver om är ett väl känt fenomen. Mer specifikt innebär ”den radikala Bibeln” att Bibelns rätta betydelse ses som identisk med socialism i någon form, eller till och med revolutionär omvandling.²⁸ Crossley tolkar dock socialism så brett att det också inkluderar befrielse-teologin och dess bibel-

²⁵ Crossley, *Harnessing Chaos*, 12.

²⁶ Crossley, *Harnessing Chaos*, 12–13.

²⁷ Crossley, *Harnessing Chaos*, 15–17 (här ges flera konkreta exempel).

²⁸ Crossley, *Harnessing Chaos*, 18–19 (här, och sedan på sidorna 20–29 ges exempel på ”den radikala Bibeln” i nutida engelsk politik).

tolkning.²⁹ Den ”radikala Bibeln” syftar på alltså en bredd av politiska tolkningar som kan beskrivas som ”progressiva”, men mer vänster än ”den liberala Bibeln”.

Crossley relaterar nutidens ”radikala Bibel” till en lång tradition av radikala bibeltolkningar som står emot all slags religiös maktutövning och som kanske till och med inkluderar Jesus själv, och en del av hans samtida. Flera radikala kristna grupper, som katarerna eller den radikala reformationen, kan alltså också betecknas som företrädare för ”den radikala Bibeln”.³⁰

JESUS SOM RESURS I POLITISK DEBATT

Crossley tar också upp ett annat fenomen i bibelbruk i politiken, nämligen ”the Good Man Jesus” – ”Jesus som den goda människan”. Crossley syftar här på att Jesus ofta, i olika sammanhang, uppfattas som en särskilt inspirerande och föredömlig person. Till bilden av ”Jesus som den goda människan” hör också att Jesus antas vara missförstådd av kyrkan och kanske till och med av (några av) de nytestamentliga författarna. Den som hänvisar till Jesus och menar att han är missförstådd menar därmed i regel samtidigt att hen själv – och ofta någon grupp hen tillhör – förstått honom rätt.³¹

”Jesus som den goda människan” utgör en central aspekt av ”den radikala Bibeln”. Denna förståelse av Jesus är också vanligt förekommande i ”den liberala Bibeln”. I båda fallen representerar Jesus de goda värden som ses som Bibelns sanna innehåll. Att hänvisa till Jesus på detta sätt är och förblir ett effektivt sätt att använda Bibeln i politisk debatt, även i sekulära sammanhang, menar Crossley.³²

²⁹ Crossley, *Harnessing Chaos*, 18.

³⁰ Crossley, *Harnessing Chaos*, 18–19.

³¹ Crossley, *Harnessing Chaos*, 29–34 (här ges också konkreta exempel).

³² Crossley, *Harnessing Chaos*, 29.

Ett svenskt arbete är värt att nämna här, kyrkovetaren Tomas Franssonns *Inte bara kyrkans: Jesus i kulturen*, som visar hur Jesus tolkats i Sverige under perioden 1850–2009, eftersom det är ett gott exempel på hur ”Bibeln i politiken” (även om uttrycket i sig inte används av Fransson) kan studeras också utanför exegetiken.³³ I Franssonns arbete blir flera versioner av ”Jesus som den goda människan” synliga. Vidare ges ett svenskt exempel på ”den radikala Bibeln” i ett kapitel om Jesus i tidig svensk socialism (då inte specifikt *kristen* socialism utan socialism i allmänhet),³⁴ medan ett annat kapitel behandlar förståelsen av Jesus i unglyrkorörelsen.³⁵ Denna rörelse, som var en förnyelserörelse i Svenska kyrkan under 1900-talets början, hade en tydlig nationalistisk prägel, och kan därmed med fördel relateras till Neutels artikel och annan forskning om Bibeln och nationalism.³⁶ Frågan om tolkningsföreträdare är också i fokus i bokens sista kapitel, där exempel ges från bokens tidigare kapitel samt från 2000-talets början.³⁷

KONKRETA EXEMPEL PÅ STUDIER

Det är inte möjligt att ge en fullständig bild av de arbeten som finns om ”Bibeln i politiken”, inte ens om fokus enbart skulle vara på exegetik. Många studier har publicerats som tidskriftsartiklar eller bokkapitel, dessutom har resultat från pågående projekt presenterats vid vetenskapliga konferenser. Nedan presenteras därför några betydande verk av

³³ Tomas Fransson, *Inte bara kyrkans: Jesus i kulturen* (Skellefteå: Artos 2012). Till internationella studier av hur Jesus tolkas genom tiderna som inte gjorts av exegeter, men som har tydlig relevans för studiet av ”Bibeln i politiken” hör till exempel Jaroslav Pelikan, *Jesus through the Centuries: His Place in the History of Culture* (New Haven: Yale University Press, 1999); eller Stephen Prothero, *The American Jesus: How the Son of God Became a National Hero* (New York: Farrar, Strauss, and Giroux, 2003).

³⁴ Fransson, *Inte bara kyrkans*, 27–55.

³⁵ Fransson, *Inte bara kyrkans*, 94–123.

³⁶ Neutel, ”The Bible in Migration Politics”.

³⁷ Fransson, *Inte bara kyrkans*, 130–140.

James Crossley, samt några ytterligare betydande exempel. Först presenteras dock ett par samlingsvolymmer där exegeter samt forskare från andra discipliner skrivit om ”Bibeln i politiken” inom ramen för ett större fokus på Bibelns roll i USA. Att fokuset i dessa mångvetenskapliga studier – något som Neutel efterlyst – är på just USA är sannolikt inte en slump, utan relaterar till det faktum att kristendomen och religion överhuvudtaget har haft, och fortsatt har en tydlig roll i det amerikanska samhället.³⁸

Några internationella exempel

Det första verket, *The Bible in the Public Square*, är redigerat av Mark A. Chancey, Carol Meyers och Eric M. Meyers.³⁹ I antologin medverkar exegeter samt forskare i historia, judaistik och engelska. Första delen behandlar ”The Bible in Politics”. Övriga delar tar upp Bibelns betydelse för formandet av amerikansk identitet, Bibeln i populärkulturen samt Bibeln i skolväsendet. Här redovisas också forskning om Bibelns betydelse för formandet av nationell identitet. Den del som fått rubriken ”The Bible in Politics” omfattar två artiklar. Den första är skriven av Jaques Berlinerblau, en forskare med bred kompetens i bibelvetenskap, religionsvetenskap, sociologi och litteraturvetenskap. Han undersöker hur bibelreferenser användes i allt större omfattning i valkampanjer inför presidentvalen i USA 2004, 2008 och 2012.⁴⁰ I den andra artikeln behandlar Yakoov Aariel, som har bred religionsvetenskaplig kompetens i judaistik, judisk-kristna relationer samt evangelikal kristendom, bibliska motiveringar för vissa kristna grupperns stöd till sionism och staten Israel. Studiet av ”Bibeln i politiken” är alltså här en studie av hur bibel-

³⁸ Fransson, *Inte bara kyrkans*, 130–140.

³⁹ Chancey, Mark A., Carol Meyers och Eric M. Meyers (red.), *The Bible in the Public Square: Its Enduring Influence in American Life* (Atlanta: SBL Press, 2014).

⁴⁰ Jaques Berlinerblau, ”The Bible in The Presidential Elections of 2012, 2008, 2004, and the Collapse of American Secularism” i *The Bible in the Public Square*, red. Chancey, Meyers och Meyers, 15–36.

tolkning och bibelbruk samspelar i USA:s mellanösternpolitik i en viss tid.⁴¹

Det andra exemplet är en mångvetenskaplig referensbok som täcker breda områden av USA:s kulturliv, samhällsliv, kyrkoliv och religiösa liv samt historia: Paul C. Gutjahr (red), *The Oxford Handbook of the Bible in America*.⁴² Ett kapitel bär titeln ”The Bible in American Politics” och beskriver Bibelns roll i USA:s politiska liv från USA:s tidigaste historia till idag.⁴³

Ett tredje exempel är en bok där exegeter och bland annat kyrkohistoriker medverkar: Irmtraud Fischer et al. (red.), *Die Bibel war für sie ein politisches Buch*.⁴⁴ Här samlas studier av hur kvinnor verksamma i kvinnorörelsen under 1800-talet eller kvinnorörelsens föregångare såg Bibelns politiska roll och dess betydelse för att legitimera kvinnors underordning. Kvinnorna synliggjorde denna Bibelns roll i det offentliga samtalet och formulerade alternativa bibeltolkningar. Detta kunde ske i argumenterande texter, men också i skönlitteratur samt texter skrivna för olika religiösa sammanhang.

Ett svenskt religionshistoriskt exempel

Efter dessa internationella exempel kommer här nämnas ett svenskt exempel som behandlar ämnen som kan räknas till ”Bibeln i politiken”.⁴⁵

⁴¹ Yakoov Aariel, ”Biblical Imagery, the End Times, and Political Action: The Roots of Christian Support for Zionism and Israel”, i *The Bible in the Public Square*, red. Chancey, Meyers och Meyers, 37–64.

⁴² Paul C. Gutjahr (red.), *The Oxford Handbook of the Bible in America* (Oxford Handbooks; New York: Oxford University Press, 2017).

⁴³ Daniel A. Morris, ”The Bible in American Politics”, i *The Bible in America*, red. Gutjahr, 289–303.

⁴⁴ Irmtraud Fischer, et al. (red.), *Die Bibel war für sie ein politisches Buch: Bibelinterpretationen der Frauenemanzipationsbewegungen im langen 19. Jahrhundert* (Theologische Frauenforschung in Europa 29; Münster: LIT, 2020).

⁴⁵ Exempelen har svag eller ingen koppling till exegetisk forskning, och inkluderas här utifrån att de inte definieras av forskarna själva som exempel på ”Bibeln i kulturen”.

Ovan har redan Tomas Fransson *Inte bara kyrkans* nämnts, men ett annat svenskt arbete, som också finns i en engelsk version, är religionshistorikern Stefan Arvidsson *Morgonrodnad*.⁴⁶ Utan att nämna begreppet ”den radikala Bibeln” eller relatera till exegetisk receptionsforskning bidrar Arvidsson här till att skriva ”den radikala Bibelns” historia.

Arvidssons arbete är ett religionshistoriskt verk om socialismen. Han studerar alltså andra aspekter av socialismen än dess teorier och den politiska ideologin, nämligen de aspekter en religionshistoriker kan identifiera och tolka – bland annat bruk av symbolik, ritualer och mytologi. Arvidsson skapar här begreppet ”mytisk politik”. Utgångspunkten är att människors politiska och kulturella identiteter samt medvetande mer formas av ”menings- och idealgivande berättelser” än av rena tankekonstruktioner som grundas på förnuftet, på genomtänkta idéer. Sådana berättelser kallas ”myter” av religionshistoriker. Därför, menar Arvidsson, baseras också sekulära politiska ideologier i hög grad på mytiska berättelser.⁴⁷ Arvidsson menar att de ”myter, mytiska berättelser” som används i socialistisk mytisk politik är av två slag.

För det första kan faktiska historiska händelser, som händelser i rörelsens historia, ”mytologiseras”. Det innebär att de idealiseras och blir berättelser av allmängiltig betydelse som förmedlar förblivande värden och ideal. Det gäller centrala gestalter och skeenden i socialismens historia, berättelser om segrar och om martyrskap – till exempel ”Per Albin byggde folkhemmet”.⁴⁸

För det andra kan mytologiskt material från kulturarvet användas. Här blir bibliska gestalter och berättelser viktiga, men de används tillsammans med berättelser, gestalter och motiv från antikens mytologier

⁴⁶ Stefan Arvidsson, *Morgonrodnad: Socialismens stil och mytologi 1871–1914* (Lund: Nordic Academic Press, 2016); se också Stefan Arvidsson, *The Style and Mythology of Socialism: Socialist Idealism, 1871–1914* (Routledge Studies in Modern History, 32; Abingdon: Routledge, 2018). Hänvisningar ovan är till den svenska versionen.

⁴⁷ Arvidsson, *Morgonrodnad*, 42–43.

⁴⁸ Arvidsson, *Morgonrodnad*, 42–43.

samt bland annat fornnordisk mytologi och medeltidsromantiska föreställningar.⁴⁹

I det socialistiska bibelbruk Arvidsson beskriver inordnas därmed gestalter som Jesus, Mammon, Faraos och guldkalven samt profeternas samhällskritik i en större helhet där också bland annat mytologiskt stoff från det gamla Grekland och Rom ingår. Lägg märke till att Arvidsson här inte skriver om specifikt kristna socialister utan om socialism allmänt.

Intressant är att Arvidsson visar hur dessa tidiga socialister använde Bibeln som en del av ett kulturarv, tillsammans med annat kulturarv. Vi kan kalla detta för ett exempel på såväl ”den radikala Bibeln” som på ”den kulturella Bibeln.” Men som Arvidsson framställer det hänvisar inte de som skapar detta socialistiska bibelbruk till att Bibeln är kulturens grundval. De går alltså inte in i de nationalistiska varianter av ”den kulturella Bibeln” som nämnts ovan.

Exempel från exegetisk forskning

Flera av artiklarna i detta nummer av *SEÅ* visar vad som kan rymmas i exegetisk forskning om ”Bibeln i politiken”.⁵⁰ De visar hur denna forskning kan ge historiska perspektiv men också kunskap om det mycket aktuella. Mein svarar för det historiska exemplet, som dock tydligt hör hemma i modern tid, medan Brenner-Idan och Neutel skriver om nuet: Covid-19-pandemin respektive bibelbruk i politiska rörelser på högerkanten i dagens nordeuropa; i rörelser som vänder sig mot en

⁴⁹ Arvidsson, *Morgonrodnad*, 43–63 (”biblisk mytologi” behandlas på sida 44–51).

⁵⁰ Se särskilt Brenner-Idan, ”Bible, Theology, and Politics”; Mein, ”Scholarship and Propaganda”; och Neutel, ”The Bible in Migration Politics” med till hörande responser – Sebastian Selván, ”A Response to Athalya Brenner”, *SEÅ* 87 (2022): 45–51; Valérie Nicolet, ”French Protestant Attitudes to the First World War: Pieces to Add to the Puzzle, A Response to Andrew Mein”, *SEÅ* 87 (2022): 73–84; Hanna Stenström, ”There is an Urgent Need for Studies of the Bible in Swedish Politics: A Response to Karin Neutel”, *SEÅ* 87 (2022): 106–114.

generös flyktings- och migrationspolitik. Utöver dessa artiklar presenteras nedan två betydande arbeten av Crossley, några artiklar ur *Journal of the Bible and Its Reception* samt några exempel på ny litteratur och litteratur under utgivning som kan ses som delar av en forskningsfront.

Det första betydande verket av Crossley, som nämnts ovan, är *Harnessing Chaos*.⁵¹ Fokus är på bibelbruk i politisk debatt i England från 1968 och så nära bokens publiceringsdatum Crossley kan komma.⁵² Det andra verket, *Cults, Martyrs, and Good Samaritans*, behandlar tidsperioden 1979–2017.⁵³ Eftersom de hör så tydligt samman kommer de att presenteras tillsammans, dock bara översiktligt.

Harnessing Chaos börjar med det speciella året 1968, och de politiska skeenden som förknippas med det. Mycket fokus ligger dock på Margaret Thatchers bibelbruk, alltså från en något senare tid. Hon var Torypartiets ledare 1975–1990 och premiärminister 1979–1990. Crossley visar hur hon i skrift givit uttryck för ”den nyliberala Bibeln”.⁵⁴ Crossley följer också utvecklingen efter Thatcher och inkluderar såväl Tony Blairs bibeltolkningar och bibelbruk som mer radikala politiska rörelers bibeltolkningar. Det blir tydligt hur bibeltolkningar och bibelbruk är en integrerad del av den större politiska debatten i England samt att ett studium av ”Bibeln i politiken” öppnar för att förstå förändringar i det engelska samhället och dess politiska debatter.⁵⁵

Cults, Martyrs, and Good Samaritans, som är mycket omfattande, handlar delvis om samma tidsperiod, men vidgar fokuset från ”Bibeln” till ”religion”. Studiet av hur olika politiska aktörer talar om Bibeln, tolkar bibeltexter samt använder dem i politisk retorik blir en ingång till

⁵¹ Crossley, *Harnessing Chaos*.

⁵² Crossley, *Harnessing Chaos*, 4–8, skriver medvetet om ”England”, inte Storbritannien (”the UK”).

⁵³ James Crossley, *Cults, Martyrs, and Good Samaritans: Religion in Contemporary English Political Discourse* (London: Pluto, 2018).

⁵⁴ Crossley, *Harnessing Chaos*, 110–126.

⁵⁵ Se till exempel Crossley, *Harnessing Chaos*, 129–144, 210–276, samt det avslutande avsnittet på sida 277–282.

ett större studium av hur olika aktörer i offentligheten – särskilt politiker – talar och tänker om ”religion” överhuvudtaget, särskilt om kristendomen och om islam – om Koranen, Jesus och Muhammed.⁵⁶ Återigen blir alltså ett arbete om ”Bibeln i politiken” en ingång till stora frågor om samhälle och samhällsförändring. Omvänt krävs också kunskap om de stora samhälleliga sammanhangen och det politiska livet i England för att kunna förstå de enskilda exemplen på bibeltolkning och bibelbruk i politiken. Mer specifikt inkluderar de förändringar i det politiska livet som Crossley beskriver också att en ny typ av aktörer kommer in. I *Cults, Martyrs, and Good Samaritans* blir nämligen Thatchers nyliberala höger inte det enda högeralternativet, vi möter också Enoch Powells nationalistiska högerpolitik och den bibeltolkning som integreras i att formulera den.

För att visa vad Crossley funnit och därigenom kunna ge ytterligare exempel på vad exegetisk forskning om ”Bibeln i politiken” kan innebära fokuserar jag här på tolkningar av en konkret bibeltext; liknelsen om den barmhärtige samariern (Luk 10:25–37). Denna väljs eftersom den också tas upp i Meins och Neutels artiklar,⁵⁷ eftersom den är välkänd och för att Crossley ger exempel från olika delar av den politiska skalan.

Thatcher integrerar ”Den barmhärtige samariern” i större resonemang som gör hennes nyliberala politiska värderingar tydliga.⁵⁸ I *Har-*

⁵⁶ Se det sammanfattande inledande avsnittet ”Religion in English Political Discourse 1979–2017: A Brief History”, i Crossley, *Cults, Martyrs, and Good Samaritans*, 10–29, där detta blir tydligt. Resten av boken breddar och fördjupar med olika exempel.

⁵⁷ Mein, ”Scholarship and Propaganda”, 53; Neutel, ”The Bible in Migration Politics”, 94–102.

⁵⁸ Här kan inte innebörden av nyliberalism i allmänhet och Thatchers nyliberala politik i synnerhet presenteras utan den informationen får sökas på annat håll, se exempelvis Manfred B. Steger och Ravi K. Roy, *Neoliberalism: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2010), eller artiklarna ”nyliberalism” och ”Margaret Thatcher” i Nationalencyklopedin. Det jag gör här är i stället att lyfta fram de drag i Thatchers nyliberalism som Crossley tar fram som relevanta för att förstå hennes tolkning av liknelsen om den barmhärtige samariern.

nessing Chaos betonar Crossley att Thatcher, trots sin övertygelse att staten måste få en mer begränsad roll i samhället, ändå såg att staten hade en viss roll att spela för rättssystemet, utbildningsväsendet och skyddet av de mest utsatta. Hon menade samtidigt att det fanns stora risker med att människor såg "staten" som svaret på alla frågor och behov. Risken var att de då helt förlorade förmågan att ta personligt ansvar och att det hon kallar "the milk of human kindness" fullständigt skulle sina.⁵⁹

Enligt "den nyliberala bibeln", så som den representeras av Thatcher, handlar liknelsen om den barmhärtige samariern om faran med att låta välfärdssystemet ta hand om all nöd och alla behov samt om vikten av det personliga ansvarstagandet. För Thatcher kan det moraliskt goda handlandet inte vara det kollektiva handlandet. Hon undrar till och med om "state services" – vi skulle kanske säga "staten" eller "välfärdssystemet" – skulle varit berett att göra lika mycket för den slagne mannen som samariern gjorde.⁶⁰

Crossley citerar också ett känt uttalande av Thatcher; att ingen skulle kommit ihåg den barmhärtige samariern om han bara haft goda avsikter – han hade ekonomiska resurser också (Luk 10:35). Utöver att lyfta fram det personliga moraliska ansvarets betydelse lyfter Thatcher alltså fram den ekonomiskt resursstarka individen som ett föredöme när han som individ visar barmhärtighet mot en nödställd.⁶¹ Detta ställs i kontrast (närmast i motsättning) till organiserandet av ett gemensamt drivet och skattefinansierat välfärdssystem.

I *Cults, Martyrs, and Good Samaritans* återvänder Crossley till Thatchers nyliberala tolkning av berättelsen. Han visar att "den barmhärtige samariern" är en av de bibeltexter som används mest i engelsk politik, även om det kan handla om korta anspelningar. En sådan anspelning är att de ord som i Bibel 2000 översätts "vek åt sidan" (Luk 10:31–32) används på ett sätt som förutsätter att de som lyssnar förstår

⁵⁹ Crossley, *Harnessing Chaos*, 118.

⁶⁰ Crossley, *Harnessing Chaos*, 118.

⁶¹ Crossley, *Harnessing Chaos*, 118–119.

anspelningen. På engelska heter det ”pass by”. Gordon Brown, partiledare för Labour och premiärminister 2007–2010, sade till exempel i ett tal att ”we will not and cannot *pass by* on the other side when people are suffering”.⁶² En annan anspelning är på ”kärleken till nästan” i ett tal av Jeremy Corbyn.⁶³ Här har vi alltså exempel på ett bibelbruk av företrädare för Labours vänsterflygel – ett exempel på ”den radikala Bibeln”.

Liknelsen om den barmhärtiga samariern används återkommande av Corbyn. Bland annat blev berättelsen brukbar när Corbyn 2015, i en tid av ekonomiska åtstramningar, drev att staten måste ta allt större ansvar för välfärden. En viktig del av detta var för Corbyn att göra större insatser för hemlösa, såväl en satsning på boenden som stöd till ideella organisationer som arbetar för hemlösa. ”Den barmhärtige samariern” som inte ”går förbi” blev del av den argumentationen. Till skillnad från Thatchers bruk av liknelsen lät alltså Corbyn liknelsen stödja argumentationen för ett starkt välfärdssystem och en aktiv stat, inte individuell välgörenhet.⁶⁴

Ett ytterligare exempel är Dennis Skinner, som uttryckligt sade att berättelsen inte handlar om ”individualist improvement” utan om det gemensamma bästa, eller kanske snarare om solidaritet och kampen för det gemensamma goda, en kamp som till exempel förs av fackföreningsrörelsen. Han kallar till och med denna berättelse för en socialistisk berättelse.⁶⁵

FORSKNING I PRAKTIKEN

Hur kan forskning på ”Bibeln i politiken” se ut i praktiken? Här kommer några exempel ges från *Journal of the Bible and Its Reception* mellan

⁶² Crossley, *Cults*, 17.

⁶³ Crossley, *Cults*, 45.

⁶⁴ Crossley, *Cults*, 45–46, 51–55, 128, 200.

⁶⁵ Crossley, *Cults*, 23–24.

2014 (då tidskriften startades) och 2021. Tidskriften ges ut med två nummer per år, och även om "Bibeln i politiken" inte är ett dominerande tema – det förekommer dock som tema på enskilda nummer – finns återkommande artiklar i ämnet.

Som exempel på artiklar kan nämnas exegeten Jorunn Øklands "Facilitating Speech and Discourse: Biblical Interpretation and the Emergence of a Concept of Gender Equality", där behandlas bibelbruk i debatter om kvinnors rättigheter i USA och Storbritannien vid 1800-talets slut behandlas,⁶⁶ exegeten Robert J. Myles "Winston Peters 'Puts His Hand to the Plow': The Bible in New Zealand Political Discourse",⁶⁷ som studerar Peters, en nutida nyzeeländsk politikers bibelbruk, eller exegeten Roland Boers "Stalin's Biblical Hermeneutics: From 2 Thessalonians 3 to Acts 4".⁶⁸ Den sistnämnda handlar mer precist om Josef Stalins bruk av 2 Thess 3:10 och Apg 4:32–35. Ett sista exempel är artikeln "The Inaugural Bible: Presidential Rhetoric and the Politics of Scripture", som handlar om bibelbruk vid presidentinstallationer i USA – såväl i ceremonin som i presidenters "Inuagural adress".⁶⁹ Översikten täcker historien från George Washington till Donald Trump, och författaren Jason von Ehrenkrook har en bred religionsvetenskaplig kompetens.

Som exempel på temanummer kan nämnas nummer 2, 2017, som också Mein hänvisar till då han är en av numrets redaktörer. Det behandlar teman som ligger nära ämnet för hans artikel, nämligen "The Bible in America and Britain at War". Numrets sju artiklar handlar

⁶⁶ Jorunn Økland, "Facilitating Speech and Discourse: Biblical Interpretation and the Emergence of a Concept of Gender Equality", *JBRec* 1/2 (2014): 209–235.

⁶⁷ Robert J. Myles, "Winston Peters 'Puts His Hand to the Plow': The Bible in New Zealand Political Discourse", *JBRec* 3/1 (2016): 135–153.

⁶⁸ Roland Boer, "Stalin's Biblical Hermeneutics: From 2 Thessalonians 3 to Acts 4", *JBRec* 4/1 (2017): 71–89.

⁶⁹ Jason von Ehrenkrook, "The Inaugural Bible: Presidential Rhetoric and the Politics of Scripture", *JBRec* 7/2 (2020): 205–240.

framförallt om första världskriget. Ett annat exempel är nummer 2, 2021, som har artiklar om bibelbruk och nationalism.

Ett sista exempel innan jag går in på det nyaste och det kommande, denna gång från Sverige, är Jesper Svartviks *Bibeltolknings bakgator*.⁷⁰ Arbetet skrevs innan vi talade om "Bibeln i politiken" som ett forskningsområde men det skulle kunna räknas dit då det tar upp bibelargument i debatten om slaveriet i USA och antisemitiska bibeltolkningar med direkta samband med nazistisk politik under andra världskriget. Osäkerheten kring huruvida Svartviks bok ska räknas in visar på två saker. För det första är forskningsområdet "Bibeln i politiken" inte är helt lätt att avgränsa. För det andra är "Bibeln i politiken" en del (och konsekvens) av flera decenniers arbete med att skapa exegetisk forskning med kritiska maktperspektiv, med att integrera receptionsforskning i exegetiken samt med att uppmärksamma såväl hur Bibeln använts i debatter om exempelvis "judar, slavar och homosexuella" som frågorna om exegeternas ansvar och uppgift.

VAR GÅR VÄGEN FRAMÅT?

Jag vill avsluta med att ge några exempel från något av det allra senaste som skrivits på området. I sin artikel i detta nummer av *SEÅ* redovisar Karin Neutel forskning som är en viktig del av forskningsfronten i arbetet med "Bibeln i politiken" idag: bibeltolkningar och bibelbruk inom ramen för nationalistisk och främlingsfientlig högerpolitik.⁷¹ Även James Crossley har behandlat högerextrema bibeltolkningar och diskurser om religion i engelsk politik.⁷² En forskare som också måste nämnas är Hannah Strømmen. Hon arbetar med bland annat bibelbruket i Anders

⁷⁰ Jesper Svartvik, *Bibeltolknings bakgator: Synen på judar slavar och homosexuella i historia och nutid* (Stockholm: Verbum, 2006).

⁷¹ Neutel, "The Bible in Migration Politics".

⁷² Crossley, *Cults*, 65–86.

Bering Breiviks manifest och identifierar detta politiska bibelbruk som ”den högerextrema Bibeln” (jfr begreppen ovan).⁷³

Ett annat exempel på pågående forskning är bokprojektet ”The Nordic Bible”, alltså ett projekt om ”den nordiska Bibeln”, som är under publicering.⁷⁴ I projektet samarbetar nordiska exegeter med kyrkohistoriker. Temat är bibelreception och bibelbruk i de nordiska länderna i nuet och den nära historien. Här ingår artiklar om bibelbruk i film och nutida bibelöversättningar men som ett tidens tecken finns där också artiklar om ”Bibeln i politiken”, inklusive en artikel av Strømmen om ”den högerextrema Bibeln”. Själv bidrar jag med en artikel om hur Bibelreferenser till ”Mammon” (Matt 6:24 par.) och berättelsen om hur Jesus driver ut månglarna ur templet (Mark 11:15–17 par.) används i aktuell svensk debatt om ”vinst i välfärden”. Bibelreferenserna används av aktörer som inte identifierar sig som kristna för att argumentera mot att vinstdrivna företag tillåts driva skattefinansierad välfärdsverksamhet.

AVSLUTANDE REFLEKTIONER

I denna artikel har jag beskrivit ”Bibeln i politiken”, ett växande delområde inom exegetisk receptionsforskning där det är möjligt för exegeter

⁷³ Hannah M. Strømmen, ”Christian Terror in Europe? The Bible in Anders Behring Breivik’s Manifesto”, *JBRec* 4/1 (2017): 147–169; idem, ”Biblical Blood-Lines: From Foundational Corpus to the Far Right Bible”, *BibInt* 25/4–5 (2017): 555–573; idem, ”En høyreekstrem bibel? Bibelforskning etter 22 juli”, *Kirke og Kultur* 125/2 (2020): 120–129.

⁷⁴ Projektet ”den nordiska Bibeln” finns presenterat genom korta texter på danska i den populärvetenskapliga tidskriften *Bibliana*, nummer 2, 2020. Tidskriften kan läsas online på <https://www.bibelselskabet.dk/bibliana> (sökord: ”Tema: Den nordiske bibel”). Projektet introduceras också kort i *Svensk kyrkotidning* 11/200 genom en faktaruta och översättningar av två texter ur *Bibliana*: Hanna Stenströms ”Den nordiska Bibeln: ett aktuellt forskningsprojekt” (305); Hallgeir Ellstads ”Bibeln i den nordiska välfärdsstaten” (305–306); och Stenströms ”Jesus och den svenska välfärdsdebatten” (307–308).

att arbeta tillsammans med forskare från andra discipliner. Genom forskning om "Bibeln i politiken" kan exegeter bidra till större arbete med att förstå vad som pågår just nu i politik och samhälle. Jag har också givit exempel på forskning på området inom andra discipliner än exegetiken.

Forskning om "Bibeln i politiken" kan innebära att skapa kunskap om hur Bibeln tolkats och brukats i historien, inte minst under den tid då moderniteten och det vi kallar "moderna samhällen" tog form. Denna forskning visar hur Bibeln kan tolkas på så många olika sätt och påminner oss om vårt ansvar när vi tolkar bibeltexter. Bibeltolkningar och bibelbruk har ju tjänat såväl destruktiva som livgivande syften. Samtidigt visar studiet av "Bibeln i politiken" inte bara på bibelbruk som alla goda demokrater kan ta avstånd från – de som stöder antisemitism och terroråd – det för oss också ner i den komplicerade demokratins vardag där vi faktiskt kan ha olika uppfattningar om hur välfärden ska organiseras trots att vi alla är demokrater och vill varandras väl.

Kunskap om "Bibeln i politiken" bör vara viktig för forskare inom såväl teologi och religionsvetenskap som inom andra humanistiska och samhällsvetenskapliga områden. Området har också potential att fylla en viktig funktion och ge nödvändig kunskap också utanför akademien – till alla som vill förstå nuet och historien för att kunna leva som ansvariga och engagerade medborgare, beredda att möta hoten mot demokratin och människors liv nu och här, såväl de hot som kommer från regimer som startar krig, från våldsbejakande högerextremism, eller från virus.